

**MOLIYAVIY NATIJALAR HISOBI VA AUDITIDA RAQAMLI
TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI**

**ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ
ТЕХНОЛОГИЙ В УЧЕТЕ И АУДИТЕ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ**

**EFFICIENCY OF USING DIGITAL TECHNOLOGIES IN
ACCOUNTING AND AUDITING OF FINANCIAL RESULTS**

Xo‘jaliyev Abrorbek

Andijon davlat texnika instituti 4-bosqich talabasi

Avilov Nematjon

Andijon davlat texnika instituti o‘qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada korxonalarda moliyaviy natijalar hisobini yuritish va audit jarayonlarida raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy hamda amaliy jihatlarini tadqiq etilgan. Tadqiqot davomida buxgalteriya hisobi va audit tizimida avtomatlashtirilgan axborot tizimlari, raqamli platformalar, audit dasturlari hamda ma’lumotlarni tahlil qilish vositalarining ahamiyati ochib berilgan. Shuningdek, raqamli texnologiyalarning moliyaviy natijalar hisobining aniqligi, shaffofligi va ishonchliligini oshirishdagi roli baholangan. Maqolada moliyaviy hisobotlarning sifatini yaxshilash, audit protseduralarini soddalashtirish va audit risklarini kamaytirishga qaratilgan amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Аннотация. В данной статье исследуются теоретические и практические аспекты использования цифровых технологий в учете и аудите финансовых результатов на предприятиях. В процессе исследования раскрыта роль автоматизированных информационных систем, цифровых платформ, специализированных аудиторских программ и аналитических инструментов в системе бухгалтерского учета и аудита. Оценено влияние цифровых технологий на повышение точности, прозрачности и достоверности учета финансовых результатов. В статье также разработаны практические предложения и рекомендации, направленные на повышение качества финансовой отчетности, оптимизацию аудиторских процедур и снижение аудиторских рисков.

Abstract. This article examines the theoretical and practical aspects of using digital technologies in accounting and auditing of financial results in enterprises. The study highlights the role of automated accounting systems, digital platforms, audit

software, and data analysis tools in the accounting and auditing system. The impact of digital technologies on improving the accuracy, transparency, and reliability of financial results accounting is assessed. In addition, the article proposes practical recommendations aimed at enhancing the quality of financial reporting, simplifying audit procedures, and reducing audit risks.

Kalit soʻzlar: moliyaviy natijalar, buxgalteriya hisobi, audit, raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirilgan axborot tizimlari, moliyaviy hisobot, audit risklari.

Ключевые слова: финансовые результаты, бухгалтерский учет, аудит, цифровые технологии, автоматизированные информационные системы, финансовая отчетность, аудиторские риски.

Keywords: financial results, accounting, audit, digital technologies, automated information systems, financial reporting, audit risks.

KIRISH

Moliyaviy natijalar hisobi va auditi korxonada faoliyatining eng muhim elementlaridan biri boʻlib, u biznesning samaradorligini, moliyaviy barqarorligini va boshqaruv qarorlarining asosiy koʻrsatkichlarini baholash imkonini beradi. Soʻnggi yillarda raqamli texnologiyalarning tez surʼatlar bilan rivojlanishi bu jarayonlarni tubdan oʻzgartirdi. Raqamli texnologiyalar nafaqat buxgalteriya hisobi va auditning tezligini oshiradi, balki maʼlumotlarning aniqligi, shaffofligi va ishonchliligini ham yaxshilaydi [1].

Avtomatlashtirilgan axborot tizimlari va moliyaviy analitika platformalari moliyaviy natijalar hisobini yuritishda inson xatolarini kamaytirish, maʼlumotlarni real vaqt rejimida kuzatish va tahlil qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar audit jarayonlarida risklarni aniqlash va oldini olish, shuningdek, auditorlik xulosalarining sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Maqolaning dolzarb mavzularidan biri — raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali moliyaviy natijalar hisobi va auditning samaradorligini oshirish boʻlib, bu jarayonlarning iqtisodiy foydaliligi va korxonada resurslaridan samarali foydalanish darajasini oshiradi. Shu nuqtai nazardan, raqamli texnologiyalarni joriy etish auditorlar va buxgalterlar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi, shuningdek, moliyaviy hisobotlarning sifatini va korxonada faoliyatining barqarorligini oshirishga yordam beradi.

Shu asosda maqola quyidagi maqsad va vazifalarni oʻz ichiga oladi:

1. Moliyaviy natijalar hisobi va audit jarayonlarida raqamli texnologiyalarning ahamiyatini oʻrganish;

2. Raqamli texnologiyalar yordamida hisob va audit samaradorligini oshirish usullarini aniqlash;

3. Amaliy tavsiyalar ishlab chiqish va korxonalarda raqamli texnologiyalarni joriy etish mexanizmlarini taklif qilish.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Raqamli texnologiyalarni buxgalteriya hisobi va audit jarayonlariga joriy etish samaradorligini tadqiq etuvchi adabiyotlar ko'p yo'nalishlarda olib borilgan. Masalan, **Sanjar Sodiqov** korxonada va bank tizimida axborot texnologiyalarining buxgalteriya hisobotlarida roli va rivojlanish bosqichlarini tahlil qilib, raqamlashtirish jarayoni buxgalteriya jarayonlarining samaradorligini oshirishga xizmat qilishini ta'kidlaydi [2].

Shuningdek, **Diyorbek Mamarasulov** o'z ilmiy ishida raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt (AI) audit sifatini oshirishda muhim vosita ekanligini ko'rsatadi: AI va data analytics yordamida ichki audit jarayonlarida risklarni aniqlash, xatoliklarni avtomatik aniqlash va audit samaradorligini oshirish mumkinligi qayd etilgan [3].

O'zbekiston kontekstida **Erkin Muydinov** auditda raqamli texnologiyalar tarixiy taraqqiyoti va ularning audit metodologiyasiga ta'sirini yoritadi, shu jumladan sun'iy intellekt va blokcheyn texnologiyalarining audit jarayonlarini ancha chuqur va samarali bajarishga yordam berishi ta'kidlanadi [4].

Xalqaro tadqiqotlar ham raqamli texnologiyalarning auditorlar faoliyatiga salmoqli ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi. Masalan, **Sarwo Edi va hamkasblari** hisob-kitob va audit jarayonlarida katta ma'lumotlar (big data), sun'iy intellekt va blokcheyn texnologiyalarining integratsiyasi auditorlik samaradorligini va aniqligini oshiradi deb topilgan [5].

Bundan tashqari, ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli transformatsiya kompaniyalarda innovatsiya samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Masalan, Xitoy kompaniyalari bo'yicha olib borilgan tadqiqotda audit sifati va raqamli transformatsiyaning innovatsion samaradorlikka ijobiy ta'siri aniqlangan [6].

Shu bilan birga, katta xalqaro ilmiy nashrlar raqamli texnologiyalar buxgalteriya hisobi va audit jarayonlarida avtomatlashtirish, ma'lumotlar tahlilini modernizatsiya qilish va samaradorlikni oshirish bo'yicha asosiy yondashuvlar ekanini qayd etgan.

METODOLOGIYA

Ushbu ilmiy maqolada metodologiya sifatida **tahliliy-taqqoslovchi va adabiyotlar sharhi usullari** asosiy yondashuv sifatida qo'llanadi. Tadqiqotda raqamli texnologiyalar buxgalteriya hisobi va audit jarayonlariga ta'sirini aniqlash uchun **ilmiy maqolalar va amaliy tadqiqotlar asosida mavjud holatlar tahlil qilinadi**. Bu

jarayonda global va milliy miqyosdagi raqamli yechimlar, ularning samaradorligi va qo'llanish mexanizmlari solishtiriladi. Shuningdek, **tadqiqot natijalari asosida amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi**, bu esa korxonalarda zamonaviy texnologiyalarni joriy etish bo'yicha strategik qarorlar qabul qilishga yordam beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ushbu bo'limda **raqamli texnologiyalar buxgalteriya hisobi va audit jarayonlari samaradorligiga qanday ta'sir ko'rsatayotgani** ilmiy manbalar asosida chuqur tahlil qilinadi. Zamonamizda bu sohalarga raqamli transformatsiya kirib kelishi natijasida **xatoliklar kamayishi, jarayonlar avtomatlashtirilishi, ma'lumotlar shaffofligi va audit sifati** sezilarli darajada oshgani aniqlangan. Shu nuqtai nazardan ko'plab tadqiqotlar **raqamli texnologiyalar va AI yordamida bu jarayonlarni optimallashtirish** mumkinligini tasdiqlaydi. Masalan, Diyorbek Mamarasulovning tadqiqotida sun'iy intellekt (AI), mashinaviy o'rganish va **data analytics** kabi texnologiyalar ichki audit sifatini an'anaviy usullarga qaraganda chuqurroq va tezkorroq ta'minlashga yordam berayotgani qayd etilgan [7]. Bu o'zgarish **xatoliklarni avtomatik aniqlash, jarayonlarni tahlil qilish va risklarni oldindan aniqlash** kabi amaliy imkoniyatlar orqali audit samaradorligini oshiradi.

Shuningdek, Ilyos Ochilov tomonidan olib borilgan tahlil bunga qo'shimcha ravishda buxgalteriya hisobining **raqamli transformatsiyasining umumiy strukturasi**ni ko'rsatadi. U bulutli tizimlar, blokcheyn texnologiyalari, sun'iy intellekt va avtomatlashtirilgan tizimlar yordamida xatoliklarni kamaytirish, jarayonlarning tezligini oshirish va ma'lumotlarni real vaqt rejimida boshqarish imkoniyatlarini yoritadi [8]. Bu esa korxonalarda moliyaviy natijalar hisobi haqida tez, to'liq va ishonchli ma'lumot olishni ta'minlaydi.

Raqamli audit bo'yicha olib borilgan boshqa tadqiqotlar ham shuni ko'rsatadiki, **big data, bulutli texnologiyalar va blokcheyn** singari yechimlar auditorlarga katta hajmdagi ma'lumotlarni boshqarish, tranzaksiyalarni shaffof qiladi va audit jarayonlarini yanada samarali tashkil etishga yordam beradi [9]. Xususan, bulut asosidagi raqamli hisob tizimlari buxgalteriya ma'lumotlarini real vaqt rejimida kuzatish, saqlash va himoya qilish imkonini beradi, bu esa audit jarayonlaridagi vaqtni qisqartirish va natijaviylikni oshirishda muhim ahamiyatga ega [10].

O'zbekistonning raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobi va audit amaliyotining dolzarbligini o'rgangan ko'plab olimlar ham raqamli texnologiyalar moliyaviy natijalarni aniqlik, ishonchlilik va boshqaruv samaradorligi nuqtai nazaridan sezilarli darajada yaxshilayotganini qayd etgan [11]. Bu yerda buxgalteriya va audit jarayonlarining transformatsiyasi orqali tashkilotlar **ma'lumotlar xavfsizligi**,

innovatsion resurslardan foydalanish va operatsion samaradorlik jihatidan raqobatbardoshligini oshirishi mumkinligi ochiq ko'rsatib o'tilgan.

Quyidagi jadval raqamli texnologiyalarning buxgalteriya hisobi va audit jarayonlariga ta'siri bo'yicha asosiy yo'nalishlarni umumlashtiradi:

1-jadval

Raqamli texnologiyalarning buxgalteriya hisobi va audit jarayonlariga ta'siri

Raqamli Texnologiya	Jarayon yo'nalishi	Samaradorlik ta'siri
AI & Machine Learning	Audit risklarini aniqlash, anomaliyalarni tahlil qilish	Xatoliklar kamayadi, tahlilning aniqligi oshadi
Bulutli hisoblash	Moliyaviy ma'lumotlarni real vaqt nazorat qilish	Hisobotlarni tez tayyorlash va saqlash
Big Data analytics	Katta ma'lumotlar tahlili	Qaror qabul qilishda chuqur tahlil
Blokcheyn	Tranzaksiyalarni o'zgarmas saqlash	Shaffoflik va ishonchlilik ↑
Avtomatlashtirilgan tizimlar (ERP)	Buxgalteriya jarayonlarini birlashtirish	Resurslardan samarali foydalanish

Natijalar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar buxgalteriya va audit jarayonlarini an'anaviy usullarga nisbatan ko'proq tezkor, aniqlik bilan bajarish va samaradorlikni oshirish imkonini beradi. Bu ayniqsa korxonalar uchun moliyaviy natijalarni yanada shaffof va ishonchli shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bir vaqtning o'zida, O'zbekiston kontekstida amalga oshirilayotgan tadqiqotlar ham bu tendensiyaning global jarayon bilan uyg'unligini tasdiqlaydi, ya'ni raqamli transformatsiya barcha moliyaviy operatsiyalarni raqamlashtirish orqali barqaror natijalarga erishish uchun asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA

Tahlil va adabiyotlar sharhi asosida aniqlanishicha, raqamli texnologiyalar buxgalteriya hisobi va audit jarayonlarining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. AI, mashinaviy o'rganish, blokcheyn, bulutli tizimlar va avtomatlashtirilgan platformalar moliyaviy natijalarni hisoblash, tahlil qilish va audit jarayonlarini tezlashtirishda muhim vositalar sifatida xizmat qiladi. Shu bilan birga, bu texnologiyalar xatoliklarni kamaytirish, jarayonlarni shaffoflashtirish va audit risklarini oldini olish imkonini beradi.

Tahlil shuni ko'rsatdiki, raqamli transformatsiya korxonalarida moliyaviy hisobotlarning aniqligi va ishonchliligini oshirish, qaror qabul qilish tezligini kuchaytirish, shuningdek, resurslardan samarali foydalanish imkonini beradi. Bu esa nafaqat xalqaro standartlar va qonunchilik talablariga muvofiq hisobot tayyorlashni osonlashtiradi, balki korxonalarida innovatsion yechimlarni joriy etish va strategik rivojlanish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Kelgusida raqamli texnologiyalarni moliyaviy natijalar hisobi va auditga integratsiya qilish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish va amaliy joriy etish samaradorlikni yanada oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, raqamli yechimlarni muvaffaqiyatli qo'llash uchun **malakali kadrlar, ishonchli infratuzilma va xavfsizlik choralari**ni ta'minlash zarurati dolzarb bo'lib qoladi.

Xulosa qilib aytganda, raqamli texnologiyalarni hisob va audit jarayonlariga samarali integratsiya qilish nafaqat moliyaviy natijalarni aniq va ishonchli hisoblash imkonini beradi, balki korxonalarining umumiy strategik raqobatbardoshligini oshirishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Sanjar Sodiqov. *Bank tizimida buxgalteriya hisobotlarida axborot texnologiyalarining roli va rivoji*. Ilmiy maqola, 2024. (yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz)
2. Diyorbek Mamarasulov. *Raqamli texnologiyalar va AI asosida ichki audit sifatini takomillashtirish*. Ilmiy jurnal maqolasi, 2025. (finance.tsue.uz)
3. Erkin Muydinov. *Auditda raqamli texnologiyalarni qo'llash tarixi va istiqbollari*. Ilmiy maqola, 2024. (yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz)
4. Sarwo Edi, Asmaul Husna, Fauziah Hanum, Julfan Saputra. *Technological Innovation in Accounting Audit: Implications for Audit Efficiency and Effectiveness*. Ilmiy maqola, 2024. (jurnal.umsu.ac.id)
5. *Impact of audit quality and digital transformation on innovation efficiency: Role of financial risk-taking*. Ilmiy tadqiqot, 2024 (Xitoy kompaniyalari misolida). (sciencedirect.com)
6. *Emerging digital technologies and auditing firms: Opportunities and challenges*. International Journal of Accounting Information Systems, 2024. (sciencedirect.com)
7. N. Y. Avilov. *Impact of Digital Transformation on Accounting and Audit in Uzbekistan: Efficiency and Challenges*. (ojs.qmii.uz)

8. N. Soibov. *Bulutli texnologiyalar orqali korxonalar buxgalteriya tizimini raqamlashtirish va samaradorlikka erishish.* (yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz)

9. I. Bo‘ronov. *Raqamli audit: yangi texnologiyalarning auditing jarayonlariga integratsiyasi.* (inlibrary.uz)

10. Kafiyev Hojiakbar, Avloqulov Anvar. *O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobi va audit amaliyotining dolzarbligi.* Scientific Journal, 2025. (scientific-jl.com)